

“Okklidos”: e. ə. IV-III əsrlərdə yaşamış Qədim Yunan həndəsə alimi Evklid nəzərdə tutulur.

“Bətlamyus”: II əsrdə yaşamış astronomiya, riyaziyyat və mexanika alimi Ptolomey nəzərdə tutulur.

“Məcəsti” (yaxud “Almagest”): II əsrdə yaşamış astronomiya, riyaziyyat və mexanika alimi Ptolemeyin əsəri.

Cənub-Qərbi Zaqafqaziya islamlarının müqəddəratı

səh. 98. “namüstəhiqq”: bu söz qəzetdə təhrif edilmişdir.

Fəhlə həyatından

səh. 101. “məzkur mədəndən səbəbsiz olaraq”: qəzetdə “səbəbsiz” yerinə “kəsbətsiz” getmişdir.

Ermənistanda

səh. 104. “Milli firqə”: Erməni Xalq Partiyası nəzərdə tutulur.

İdarəyə məktub

səh. 106. “Ancaq bir dəfə”: qəzetdə belə getmişdir: “Ancaq bu dəfə”.

səh. 107. “kuznya”: dəmirçi (rusca)

Satılır

səh. 108. “Samolyot”: Volqada gəmiçiliklə məşğul olan böyük şirkətlərdən biri idi. 1853-cü ildə qurulmuşdu. Şirkətin Bakıda şöbəsi var idi.

Çərşənbə, 7 may 1919-cu il, nömrə 174

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 6 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 7 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

TÜRK ƏDƏMİ-MƏRKƏZİYYƏT “MÜSAVAT” FİRQƏSİ TƏRƏFİNDƏN

Millətədaşlar, yoldaş əməllər!

Bakıda cürbəcür maska altında olan Rusiya Hökumətinin agentləri tərəfindən göndərilən adamlar və paylanan pullar vasitəsi ilə başımıza təzə işlər gətirmək istəyirlər. Genə ümumi tətillər elan edirlər. Əsl məqsədlərinin Azərbaycan Cümhuriyyətini müşkülətə soxmaq olduğu aşkar ikən, fikirlərinə başqa don geyindirir, bu zabastovka ekonoimçeskidir (iqtisadidir) deyirlər. Kollektivin mühüm və ekonoimçeski maddələri qəbul olunmaqda ikən, dənizin əlimizdə olmadığını bildikləri halda, Hacı-Tərxana [Həştərxana] yol açmamızı və tezliklə bolşeviklərə neft yollamamızı tələb edirlər.

Məlum deyilmi, yoldaşlar, ki, böylə əmələ gəlməz bir tələblə rus bolşevikləri canımıza, istiqlalımıza, hürriyyət və Cümhuriyyətimizə təzə təpik vurmaq istəyirlər?!

Əlbəttə ki, məlumdur. Bunun üçün də aldanmayın, zabastovkaya iştirak etməyin. Çünki bu zamanda zabastovka edib bütün hissiyyəti durdurmaq, Azər-

baycanın canına qəsd edib millətin boy-nuna kəndir salmaqdır.

Təbiidir ki, özünü bilən türk və müsəlman demokratiyası millətinin qatili olmaz, yalançılara aldanıb zabastovka etməz.

Yaşasın idraklı Türk demokratiyası!
Yaşasın Azərbaycan!

*Türk Ədəmi-Mərkəziyyət
“Müsavat” firqəsi Bakı Komitəsi
6 may 1919*

NƏ İSTƏYİRLƏR?

Fəhlə Konfransı, daha doğrusu, istiqlalımız bədxahlarından əmələ gəlmiş və hökumət içində hökumət törətmək niyyətilə əl altından iş görən və məqsədləri Azərbaycan istiqlalını uçurmaq olan güruh başçıları guya iqtisadi olaraq yeni bir zabastovka meydana çıxartdı.

Bu günə [bu cür] zabastovkalar istiqlalımız düşmənlərinin əlində bir əslihədir [silahdır] ki, hazır saxlayıb fürsət məqamında bizə zərbələr vururlar.

İqtisadi elan edilmiş olan bu zabastovkanın siyasi mənası böyükdür. Astra-

xan yolunu açmaq və bolşeviklər hücumuna müsaid yollar aramaq istəyirlər.

Məhəllində [yerində], yəni Bakının və Azərbaycanın özündə istiqlalımıza qarşı üsyan törədib, inqilab əmələ gətirməyə hələ özlərinin maddi və mənəvi gücləri kifayət etmədiyindən, kənardan gəlmə gücdən istifadə etmək istəyirlər. Odur ki, Həştərxan yolunu açın deyirlər. Açın ki, əvvəla bolşeviklər neftdən korluq çəkəməsin və saniyə [ikincisi], Bakı üzərinə hücum etməyə həm qüvvəsi, həm də imkanı olsun!

İştə, istədikləri budur.

Fərz edəlim ki, Həştərxan yolu açıldı. Aya, biz əminikmi ki, bolşeviklər bizimlə yalnız bir neft alveri etməklə kifayətlənib də, istiqlalımıza qarşı sui-qəsd etməzlər?

Mart hadisətində bizi, yəni müsəlman burjuvandan tutmuş müsəlman fəqərəyi-kasibəsini və baxusus müsəlman əlsiz-ayaqsızlarını erməni daşnak saldatlarının süngü, güllə və xəncərlərilə arvad və uşağına kimi qırıdın bolşeviklərə biz nə tövr etibar edə bilərik? Bolşeviklik naminə erməni-müsəlman qırğını salanların hansı “gözəl” sözünə və “insaniyyətpərvərənə” sözlərinə inana bilərik?

Bolşevikləri dursun, menşeviklərinə nasıl bel bağlaya bilərik? İstiqlalımızı qəbul etmədiklərinə görəmi? Və bu gün hər bir vəsilə ilə olur-olsun, istiqlalımızı əlimizdən almaq yolunda çalışdıqlarına görəmi?

Bu gün ingilislərdən şikayət edən və onlara düşmənçilik göstərən menşeviklər, roxlinlər, çurayevlər həman adamlar deyildirlərmi ki, bir millətin hüququnu əllərindən alıb da bu hüququn istirdadı [əldə edilməsi] yolunda can verən türk və

islamlarla müharibə üçün ingilisləri yalvara-yalvara çağıraraq, əl və ayaqlarına düşüb kömək diləyirdilər. İndi nə oldu ki, ingilis pis oldu? Azərbaycan türkləri istiqlalının tərəfdarı olduqlarına görəmi? Pəs, Azərbaycan hökumətinə qarşı düşmənlik nədəndir? Hökumət başında Azərbaycan türkləri oturub da Azərbaycan istiqlalının harisi [qoruyucusu] və mühafizi olduğuna görəmi?

Bu gün cümhuriyyətlərində ümum millətlərin hüququnu gözləyən, bunların rifahi-halı üçün öz millətinin bir çox haqqını belə qurban edən, hürriyyəti-mətbuat, hürriyyəti-kəlam, hürriyyəti-ictima [toplaşma azadlığı], hürriyyəti-diniyyə, hürriyyəti-şəxsiyyəsi ilə sosialist Gürcüstandan və daşnak Ermənistandan belə ağac-ağac qabaqda olan bu türk hökumətinin qəbahəti nədir ki, buna qarşı düşmənçilik edirlər?

Türk və islam olduqlarına görəmi?

Zənn edilməsin ki, sözlərimiz prova-kasiyadır. Arada başqa bir səbəb görməyirik.

Bizim hürriyyət düşməni olmadığını və biləks [əksinə], hər bir hürriyyətə riayət etməkdə olduğumuzu görəni hürriyyətpərəstlər nə üçün bizimlə, biz Azərbaycan türk və islamları ilə düşmənçilik edirlər?

“Tatarva” [tatarlara məxsus, tatarların] hökuməti olduğuna görəmi?

Biz, sosializm və sosialistlərə düşmən olmadığını Hökumət Kabinəsi içində sosialistlərə yer verməklə, Parlaman-dakı Sosialist fraksiyamız ilə isbat etdiyimiz halda sosialist roxlinlər, çurayevlər və kompaniyasının bizi bəyənmədiyini “tatarva” məsələsindən dolayı olmayıb da bəs nədəndir?

Bizim hökumətimiz var, Parlamanımız var. Əgər Həştərxan yolunu açıb da neftimizi rəvac etmək üçün əhvali-siyasiyyə müsaid olarsa, əlbəttə, biz buna razı olub da heç vaxt istəmərik neftimiz yatıb qalsın. Neftimizin Rusiyaya daşınması bizim mənfəətimizdir. Böylə olarsa, pulumuzun qiyməti artar və ticarətimiz rəvac olar. Amma madam ki, biz hələ bunu etmərik və Həştərxan yolunu hələ açmırıq, görünür ki, istiqlalımızı təhdid edən siyasi əhvallardan çəkinirik və firsəti müsaid bilmirik.

Şübhəsiz, rus fəhlələri neftin satılmasını Azərbaycan türklərinin istiqlalından əziz tuturlar. Onlardan ötrü təki neft satılsın, yerdə qalanı əhəmiyyətsizdir.

Amma türk və islam olan fəhlələr işə bu nəzərlə baxa bilməzlər. Milli hüquq iqtisadi mənfəətlərə sata bilməzlər. İstiqlalımızı neft alış-verişi yolunda qurban və fəda etmək istəməzlər.

Ondan əlavə, bu saat bizim iqtisadi əhvalımız o qədər naçar halda deyildir ki, biz bu saat heç bir şeyə baxmayıb da neftimizi satmaq üçün təhlükəli vəsilələrə [vasitələrə, yollara] əl atmaq.

Gürcüstan və Ermənistanın əhvali-iqtisadiyyəsi Azərbaycandan qat-qat fəna bir halda olduğu surətdə, nədəndir ki, orada ümumi zabastovkalardan heç bir xəbər-əsər görünməyir?

Acından ölən və ianələr ilə dolanan Ermənistan öz istiqlaliyyətindən bərk-bərk yapıdığı halda, Azərbaycana nə olubdur ki, tez neftini satmaq üçün istiqlalını təhlükələrə salsın?

Əlqərəz, bu günə [bu cür] zabastovkaların iqtisadi rəngdə də olmuş olsa bizə, bizim hüquqi-millimizə, bizim azad

yaşamamıza, istiqlalımıza bədxah və düşmən olanlar tərəfindən icra edilməsindən məqsəd məhz istiqlalımızı əlimizdən almaq və bizi təkrar əsir etməkdir. Əgər zabastovka Azərbaycan türk fəhlələri tərəfindən və Azərbaycan türk sosialistləri əli ilə icra edilmiş bir keyfiyyət olsaydı, biz heç bir təşvişə düşməyib də arada xəyanətçilik olmadığını əmin olardıq. Lakin özgələrin zabastovkasına, roxlinlər və çurayevlər təşviqatı ilə icra edilən tətillərə biz ancaq yan-yan baxa bilərik. Çünki onlara inanmırıq və genə də inanmırıq və inanmamağa da əlimizdə böyük tutağlarımız vardır. Onlar bizim puç olmağımızı istəyirlər.

Ü. Hacıbəyli

YETƏR ARTIQ

Dünyada heç bir millət və firqənin istifadə etməmiş olduğu hürriyyəti-ictima, kəlam və mətbuat [toplaşma, söz və mətbuat azadlığı] sayəsində sol cinah sosialistləri Azərbaycanda tutduqları mövqe və vəziyyətdən istifadə edərək təbliğat, təşviqat vasitəsilə yerlərini möhkəmləşdirdilər və şimdiki, daha doğrusu ibtidadan [lap başdan], fəqət şimdiki açıqdan-açığa dövlət və hökumətimizin əleyhinə çıxmağa başladılar. Bir dərəcə ki, hətta axır zamanlar sosialistlərin hərəkətini görəni camaat “Hökumət bunların ipini bir qədər çəkməyəcəkmi?” deyərək şikayət dili açdı.

Azərbaycan hökumət və camaatının fikri, zehni daxili işləri düzəltmək çarə-

ləri, əmnü-asayışı [əmin-amanlıq və asayışı] möhkəmləşdirmək təşəbbüsləri və şimaldan gözlənen qara irtica axıntısı ilə məşğul ikən, paytaxtımızda – məmləkətimizin qəlbəhəndə bolşeviklər yuva salıb gündən-günə artmaqda, mövqelərini möhkəmləşdirməkdə və şimdiki artıq açıqdan-açığa istiqlalımız və hüquqi-milliyəmiz müqabilinə mübarizəyə girişməkdədirlər.

Bu vaxtdək Azərbaycan Hökuməti bolşeviklərə qarşı mübarizə açmamışsa, şübhəsiz ki, zəifliyindən deyil, siyasətimizin təqazasından [tələblərindən], demokratik bir hökumətin demokratiya ilə mübarizə etmək istəməməsindən iləri gəlmişdir.

Fəqət yetər artıq!

Hər şeyin bir həddi, bir intəhası [sonu] olar.

Azərbaycanlılar daima sağ tərəfə diqqət verib onlarla mübarizə etməklə bərabər, bundan böylə sol tərəfi də nəzərdən qaçırmamalıdırlar. Zira, bizim üçün heç fərqi yoxdur.

Sağdanmı, soldanmı istiqlalımızı məhv etmək istəyən hər bir qüvvəyə qarşı mübarizədə bulunmalıyıq.

Azərbaycan türk demokratiyası bilməli və bildirməlidir ki, özgələrin, ələlxüsus hüquqi-istiqlalımız düşmənlərinin dalınca getmək bəsdir artıq.

Fəhlə Konfransı son iclasında ümumi tətillə təhti-qərara alaraq “İstaçkom” [Tətillə Komitəsi] seçmişdir. Dünyədən tətillə başlanmışdır. Bu tətillə iqtisadi rəng vermək, əməllərin gözünü örtərək dala-larınca aparmaq qəsdilə bir “müştərək müqavilə” dəxi qeyd etmişlərdir. Fəqət demokratiya anlamalıdır ki, bu tətillə sif

siyasi mübarizədən və Azərbaycanda bolşevik hökuməti qurmaq planının birinci qədəmindən ibarətdir.

Biz bolşevik hökuməti istərizmi?

Əlbəttə, bu suala cavab vermək müşkül deyildir. Bolşevik hökumətinin “ləz-zətini” görmüş olan hər bir azəri türkün rəyi məlumdur: Nə qədər Nikolay hökumətini istəsə, o qədər də bolşeviki istər.

Madam ki, böylədir, bir dəfə şifri açmaq və türk demokratiyasına açıq bildirmək lazımdır ki, bu zahiri göstərişlər hər bəhanədir. Əsil məqsəd isə bolşevizm bərpa etmək, Azərbaycan Hökumətini yıxmaq və türk demokratiyasının boğazına yenidən kəndir salmaq, keçən ilki əsarəti təzələməkdir.

Bir dəfə burası türk demokratiyasına açıq bildirilsə, o öz çarəsini bilər, tərzihərəkətini təyin edər və şübhəsiz, bu macərəculardan [avantürislərdən] üz çəvirərək deyər: Yetər artıq!

Xəlil İbrahim

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

İngiltərənin borcu

London - Avam Kameronunda Arnold Boldvinq bəyan etmişdir ki, mart ayının 31-ində İngiltərənin 1 milyard 568 milyon 447 min lirə borcu var imiş.

Türkiyədə həbslər

İstanbul - Türkiyə polis[i] tərəfindən erməni qırğınında iştirak edən şəxslər tövqif [həbs] edilmişlərdir. O cümlədən, Ənvər paşanın əmisi Xəlil paşa da vardır.

Vyanada üsyan

Vyanadan xəbər verilir ki, üsyançılar ilə polis arasında atışma vəqə olmuşdur. Parlaman və başqa imarətlər yandırılmışdır. Yanğın axşam vaxtı yatırılıb, asudəlik bərpa edilmişdir.

İtaliyadan dəhşətli xəbərlər

İtaliyadan dəhşətli xəbərlər gəlməkdədir. Deyirlər ki, Peyc ilə Orlando şurası [müzakirəsi] heç bir nəticə verməmişdir. İtaliyada olan Amerika heyətinin məlumatına nəzərən, Fiumədə böyük mitinqlər vəqə olaraq şəhərin İtaliyaya qayıtmasına qərar verilmişdir. Bu barədə Müttəfiqlərə [Antanta dövlətlərinə] məlumat verilmişdir. Triestdə amerikalılar əleyhinə nümayiş qurulmuşdur. Camaat Amerika konsulxanası qarşısına gələrək Amerika bayrağının endirilməsini tələb etmişdir. Bir az keçincə bu barədə təəssüf edilmişdir.

London - Maqdeburqdan xəbər verilir ki, Vaxtel komitəsi saldatları imperiyanın Ədliyyə nazirini – Landsberqi və bir generalı və bir də ştab [qərgah] afserini həbs etmişlərdir. Volf bürosu deyir ki, nazirləri həbs edən şəxslər şiddətli cəzaya düçar edilməlidirlər. Maqdeburq idareyi-əsgəriyyə [hərbi rejim] altında elan edilib, oraya qoşun göndərilmişdir.

Berlin - Berlində asudəliyi saxlamaq üçün ciddi tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür]. Hamburqdan teleqrafla xəbər verildiyinə görə, orada iğtişaş şübhəsiz olacaqdır. Bavariyadan yetişən son xəbərlərə görə, Münxendə Şura Hökumətinin vəziyyəti möhkəm deyildir. Bolşeviklərlə sosialistlər arasında ixtilaf əmələ gəlmişdir. Almaniya Hökuməti bil-

dirmişdir ki, Şura Hökuməti deyil, Hofman hökumətini təsdiq edirlər.

Kopenhagen - Essen və Haseldorfda 289 min nəfər əmələ tətillə etmişdir. Bu yerlər idareyi-əsgəriyyə altında elan edilmişdir. Essendə tətillə edən əməllər Krupp zavodunu işğal etmişlərdir. Berlində bir çox fabrika və zavod əməlləri kongredə iştirak üçün işi tərk etmişlərdir. Almaniya Bank Qulluqçuları İttifaqı dəxi tətillə tərəfdar olmuşdur.

MƏCLİSİ-MƏBUSANIN QƏRARI

Dünən Məclisi-Məbusan fəvqəladə bir Parlaman günü halını iktisab etmiş [vəziyyəti almış], ümumi tətillə haqqında hökumətə bir sual verilmiş, sual münasibətilə firqə natiqləri atəşli nitqlər söyləmiş, hökumət rəisinin bəyanatını müzakirə etdikdən sonra hökumətin tətillə bitirməsi haqqındaki tədbirlərini ittifaqla təqdir etdikdən sonra, böyük bir əksəriyyətlə aşağıdakı qətnamə qəbul edilmişdir:

“Raboçi Konfrans [Fəhlə Konfransı] adlanan müəssisə tərəfindən elan olunan tətillə-ümuminin istiqlalımız əleyhinə bir sui-qəsdilə mütəzəmmnin olduğunu [əhatə etdiyini, ehtiva etdiyini] nəzərə alaraq və hökumət rəisinin izahatını eşidərək, hökumətin tətillə bitirmək haqqında görüldüyü və görəcəyi tədbirləri təyid [təsdiq etməklə] və bu xüsusda kəndisinə hər növ müavinətdə bulunacağını vədlə, Məclisi-Məbusan növbədəki məsələlərin müzakirəsinə keçir.”

Hökumət rəisinin Məclisə verdiyi məlumatla görə, dəmiryolu işləyir, su, teleq-

raf dəxi tətillənməmişdir. Hökumət dairələrinin telefonları işləməkdədir. Çox ehtimala görə, bu gündən etibarən işıq dəxi veriləcəkdir. Aldığımız digər məlumatlara görə, mədənlərdəki müsəlman əməlləri bu tətillə iştirak etməmiş, yalnız elektriklə işləyən zavod və mədən əməlləri bilzərə [zəruri olaraq] məəttəl qalmışlardır.

SÜLH ƏTRAFINDA

- Pəncşənbə [cümə axşamı] günü yaponlar Kiao-Çaonun Çinə verilməsinə rızasını göstərmişdir. Fəqət bunun əvəzində Xita [Çin] Şandun nim-cəzirəsində [yarımadasında] dəmiryol imtiyazı alır. Bu məsələləri qətiyyətlə həll etmək üçün yenə bir iclasa lüzum görünmüşdür. Üçlər Şurası yaponlara təklif etmişdir ki, güzəştdə bulunsunlar. Çaharşənbə [çərşənbə] yaxud pəncşənbə günü məsələ həll ediləcəkdir.

- Yaponiya Sülh Konfransında qələbə çalmışdır. Yaponiyanın Çin ilə olacaq əlaqəsi Yaponiyaya vagüzar edilmişdir [təpşirilmişdir]. Əhval o qədər ağır idi ki, Yaponiya nümayəndələri Konfransı tərk edib də Şandunu istila edəcəyi ehtimal tutulurdu. Nəhayət, Tokionun arzusu üzərinə etilaf [razılışma] əməllə gəlmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Denikin

General Denikinın Batuma gəlməsi

haqqında bir para qəzetlərdə yazılan xəbərlər əsilsizdirlər. Yekaterinodardan gələnlərin mövsuq [etibarlı] mənbələrdən verdikləri xəbərlərə görə, general Denikinın Könüllü ordu baş komandanlığı mənsəbindən getməsi bu yaxın günlərin məsələsidir. Denikin əleyhinə qəti hərəkət vardır. General Denikin ciddi olmamaqda müttəhim edilir. Baş komandan yerinə general Vrangelin namizədliyi qoyulur. Həman mənbələrdən verilən xəbərlərə görə, general Vrangelin namizədliyi Müttəfiq dövlətlər tərəfindən də müdafiə edilir.

Ərzurum Şurası

Qarsdan “Aşxatavor” qəzetəsinə xəbər verirlər ki, axırncı alınan xəbərlərə görə, Ərzurumda bir şura əməllə gəlib, Ərzurumu müstəqil və Türkiyədən ayrı elan etmişdir.

Samara altında Kolçakın məğlubiyəti

Mövsuq mənbələrdən xəbər verirlər ki, axırncı alınan simsiz teleqraf xəbərlərinə görə, Kolçak Samara rayonunda qəti surətdə məğlubiyətə düçar olmuşdur. Şura Hökuməti əsgərləri 5 mindən ziyadə əsgər əsir edib, bir çox top və mühimmatı-hərbiyyə [hərbi sursat] qənimət etmişlərdir. Bütün cəbhədə əhval dəyişmişdir. Kolçakın bütün cəbhədəki hücumu dayanmışdır. Kolçak əsgərləri arasında nifaq vardır, dəstələrlə Şura Hökuməti əsgərləri tərəfinə keçməkdədirlər. Kolçak əleyhinə hərəkət edən Şura əsgərləri komandanı demişdir ki, Kolçakın bundan belə Volqanı görməyəcəyinə söz vermək olar.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] Fəhlə Konqresi qətnaməsini Daxiliyyə Nəzarətinə təqdimlə rica etmişdir ki, şəhər və mədən dairələrindəki şəraxanaların qapanması barəsində lazımi binagüzarlıqda bulunsun [sərəncam versin].

- Bülbülə dairəsindəki “Rapid” səhmdaran cəmiyyəti mədənin fəhlələri Məsai Nəzarətinə məlum etmişlər ki, türklər Bakını işğal etdiyi vaxt onları xidmətdən kənar edərək mədəni bağlamaq istəmişdilər. O vaxt fəhlələrə veriləcək məvacib və əlavəni verməmişdilər. Fəhlələr rica etmişdir ki, bu barədə lazımi binagüzarlıqda bulunulsun. Əks surətdə fəhlələr iqtisadi mübarizə elan edəcəklərdir.

Ən calibi-diqqət [diqqəti cəlb edən] bir məsələ varsa, o da fəqət yeni məvaciblər qəbuludur. Bu məsələ həll edilərsə, tətillə məsələsi bərtərəf edilmiş [aradan qaldırılmış] olur. Neftçilər bu məsələni nisanın [aprelin] 30-unda həll edərək cavab verməlidirlər.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Bakı nahiyyə müfəttişinə xəbər vermişdir ki, Sayad Xızı icması bir para kəndlərinin fəqir əhalisi üçün ərzaq buraxmaq barəsində binagüzarlıqda bulunsun.

- Mərkəzi Ev Komitəsi cənbindəki [nəzdindəki] Ətfala [Uşaqlara] Yardım Bürosu Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə məlum etmişdir ki, Gimnaziçeski küçədəki 1 nömrəli və Stanislavski küçədəki 2 nömrəli erməni darüleytamını [yetimxanasını] Amerika heyəti öz ixtiyarına almışdır. Həman darüleytamlarda 800 erməni ətfalı

var idi. Şimdi Büro ixtiyarında 5 ədəd darüleytam qalmışdır ki, oradakı ətfalın hesabı 701 nəfərdir. Onlardan 120 nəfəri erməni isə də, Amerika heyəti xüsusi erməni təşkilatı olmadığından, qəbul etməyir. Büro rica etmişdir ki, Büro xəzinəsinin fəna halını nəzərə alaraq, təxsisatı [ayrılan vəsaiti] Nəzarət həman Amerika ixtiyarına keçmiş darüleytamlar hesabına bir qədər artırsın, hər uşaq üçün ayda 120 rublə buraxılsın. Nəzarət təşəbbüsə qəbul və təsdiq etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti bütün nahiyyə müfəttişlərinə evləri və mülkləri dağıdılmışlara yardım üçün tərtib edilmiş düsturüləməlləri [təlimatnamələri] irsal etmişdir [göndərmişdir].

- Bəhri-Xəzərin qərbi kənarlarındakı xəstəxanaları ləğv etmək üçün Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarəti cənbində təşkil edilmiş təsviyyə [ləğvetmə] komiyonuna, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti nümayəndəliyinə doktor Rudeç təyin və təsdiq edilmişdir.

- Nisanın 30-undakı Vükəla Şurası [Nazirlər Kabineti] qətnaməsi mövcubincə [əsasında], Aşurbəylinin Gəncədəki litoqrafiyası həc [müsadirə] edilməlidir. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən xüsusi bir komiyon göndərilmişdir ki, litoqrafiyanın nə halda olmasını tədqiq etsin.

- Fəhlə Konfransı heyəti-rüəsası Məsai nazirinə məlum etmişdir ki, axır vaxtlarda mədən dəvairində [dairələrində] cinayətlər kəsbi-şiddət etməyə [artmağa] başlamışdır. Nisanın 18-ində Suraxanıda Bodriqa nam [adlı] bir fəhləni boğmuşlardır. İşbu hadisə fəhlələrə olduqca fəna təsir bağışladığından ki, konqreyə mü-

raciətən cinayətlərin önü alınmazsa, bir nəfər də Suraxanıda qalmaqacağını bəyan etmişlər.

Heyəti-rüesa nazirdən canilərin tövqifi [tutulması] və böylə hadisənin bir daha təkrar edilməməsi üçün tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica və təmənnə etmişdir. Məsai naziri həman müraciətnamənin surətini Daxiliyyə Nəzarətinə göndərərək rica etmişdir ki, təcili surətdə lazımı binagüzarlıqda bulunulsun.

- Baş Fabrika müfəttişi Məsai Nəzarətinə məlum etmişdir ki, Etilaf Komissiyonu [Uzlaşma Komissiyası] müştərək müqavilənaməni tərtib verib qurtarmışdır. Şimdi fəqət xüsusi bir müşavirə həman müqavilənamənin nə tərdə yazılmasını həll etməlidir. Fəhlələr məlum etmişlər ki, yeni müqavilənamə mayısın 2-sinədək qəbul edilməlidir. Zira bu vaxtı-müəyyənəni [müəyyən edilmiş vaxtı] Fəhlə Konqresi qət etmişdir.

YÜZ QIRX YEDDİ YETİM

Yetimlər yurdu barəsində Əfəndiyev cənabının “Azərbaycan” (rusca) qəzetəsindəki şikayətini oxuduq. Müsəlman yetimlərinin övzası [vəziyyəti] çox ağır və pərişan bir halda imiş.

Məlum olduğu üzrə, sair millətlərlə bərabər müsəlmanların da Bakıda yetimlərə məxsus bir yurdu mövcuddur. Azərbaycan ətrafında bu birinci müəssisədir ki, buraya müsəlman yetimlərini toplayıb maaş [dolanışq] və tərbiyələri qeydinə qalırlar. Lakin məəttəəssüf [təəssüf ki], yetimlər öylə yaman günlər keçirirlər ki, hərəgah buna bir çarə aran-

mazsa, gələcəkdə ümum Bakı əhalisinin asayışına böyük bir xələl çatacaqdır.

Ayaqyalın və paltarsız uşaqların bir çoxu keçəl olmuşlardır. Üç gündür ki, yurdun müdirəsi təbib və dərmanısızca yadır. Cəmiyyəti-Xeyriyyənin yetimlərə müavinəti olmayır. Yardımçı xanım Muxtarov əfəndi də meydanda tək qaldığından, ehtiyacın öhdəsindən gələ bilməyir. Ortada bir Mərkəzi Ev Komitəsi qalmışdır ki, o da məsarifi yüngülləşdirmək üçün müsəlman yetimlərini rus və erməni yurdlarına paylamaq istəmişdir!

Əcəb haldır: Azərbaycanın hakimiyyəti altında yaşayan xırda millətlərin Bakıda mütəəddid [çoxsaylı] yurdları davam edə bildiyi halda, müsəlmanların təkə bir yurdu yaşamaıyır, uçub dağılmaq istəyir. Halbuki yurdların yaşamaq şəraitini hamı üçün birdir. Təbii, hökumətin ayda hər yetim üçün buraxdığı 60 rublə kifayət edəmməz. Bu şərait rus və ermənilər üçün də vardır. Lakin onların yurdları bu ağır şərtlərin müqabilində yaşayırlar. Zira, hökumətin məsarifindən başqa, millətlərin də müavinətinə, yardımçılığına nail olurlar. Bu millətlər öz yetimlərindən əlavə, müsəlman yetimlərinə də əl yetirilər. Məsələn, bir rus qadını gətirib müsəlman yetimlərinə kamali-şövq və zövqlə 50 dənə çörək (bulka) payladığı halda, bir çox müsəlmanlar heç bilməyirlər ki, onun milləti yetimləri nə hal ilə yaşayırlar. Bununla belə, kamalı-cürətlə deyə bilərəm ki, Azərbaycan türklərinin bugünkü sərvəti yalnız Qafqazda deyil, İstanbulda, Misirdə, hətta Hindistanda da belə yoxdur. Bəs səbəb nədir ki, bir bu qədər sərvətdar bir millətin yetimlərinə 5-10 dənə əhli-ehsan və pərəstar [himayədar] tapılmayıb?

“AZƏRBAYCAN” MÜRƏTTİBLƏRİ

Zəkat, sədəqə, fitrə, silayi-rəhm və bunlar kimi bir çox şər'i [şəriətin müəyyən etdiyi] vergilər vardır ki, bunların ədasi [verilməsi] ilə yer üzündəki müsəlmanların tamam müstəhəqq [haqq sahibi, vergidən pay almağa haqqı çatan] və füqərəsi yaşaya bilərdi. Amma çifayda, müsəlmanlar zənginləşdikcə, füqəranın halı unudulur. Ehsan fəqərələri [işləri] xaricilərə keçir.

Əlavə, hərəgah bu gün biz bu yetimlərin qeydinə qalmaq olaraq onların küçələrə atılmasına razı olaq, küçə tərbiyəsi ilə böyümüş bu uşaqlar sabah oğru, quldur, cibkəsən və qeyri bu kimi naməşru [qanunsuz] işlərə mübaşir olacaqlar [girişəcəklər] ki, bununla əhalinin onsuz da pozulmuş asayışı daha müşkül bir hala düşəcəkdir.

Yəni canilərin azalmağına deyil, artmağına özümüzə bəis olacağıız. Şəhərimizdə davam edən bir bu qədər qətl və qarətlər hanki bir müsəlmana xoş gələ bilər ki, qətl və qarətçilərin hələ gələcəkdə 147 nəfər artmağına da razı qalaq.

Bərəks [əksinə], bu gün 147 nəfər müsəlman yetimlərinin tərbiyəsini öhdəməzə alıb məsarifinə də davam edərsək, şübhəsiz ki, bir vaxt vətənimiz 147 nəfər qəyur [qeyrətli], namuskar və mütəəssib [təəssübkeş] şəxslərə malik olacaqdır ki, onların əfal və hərəkətindən [əməllərindən və hərəkətlərindən] zənginlərlə bərabər miskinlər də məmnun qalacaqlar.

Bu məsləyə şərik olan zəvət [şəxslər] yəqin ki, Azərbaycanda yetimlər adına açılmış ianə dəftərini unutmayıb, hər kəs bacardığı müavinətindən boyun qaçırmaz ümidindəyəm.

Fərhad Ağazadə

Seşənbə günü, mayıs ayının 5-ində “Azərbaycan” qəzetəsi türk mürəttib və əmələlərinin iclası vaqə olaraq, Fəhlə Konfransı tərəfindən elan edilmiş tətillə əlaqədar olaraq vəziyyəti-hazirə və əhvali-siyasiyyəni müzakirə edərək, aşağıdakı qərarnaməni mütəəhdülərə [yekdilliklə] qəbul etmişlərdir:

Türkcə “Azərbaycan” qəzetəsi mürəttibləri vəziyyəti-hazirə və əhvali-xariciyyəni nəzərə alaraq və Bakı Əmələ Konfransının qəraradını müzakirə edərək, lazım bildik ümumə elan edək [bildirək] ki:

1) Fəhlə Konfransının elan etdiyi tətillə sırf siyasi mübarizədən ibarət olub, müştərək müqavilənamə maddəsi ancaq fəhlələrin gözünü örtmək və onları kor-koranə öz dallarınca aparmaq qəsdinə əl edilmişdir.

2) Biz “Azərbaycan” fəhlələri canımızdan əziz tutduğumuz Azərbaycan Məclisi-Məbusan və Hökumətindən başqa sağdan, soldan, şimaldan, cənubdan, xülasə, nə yerdən gələcək olursa-olsun, heç bir qüvvə və hökuməti tanımaq və görmək belə istəməyiz.

3) Buna görədir ki, biz türk “Azərbaycan” fəhlələri öz istiqlalımıza və onu müdafiə edən Parlaman və Hökumətimizə qarşı açılan hər bir mübarizəyə bütün ruhumuz və mövcudiyətimizlə protesto edərək, böylə hərəkətlərin demokratiyaya şüarına, xüsusən, təyini-müqəddarati-milliyə [milli müqəddəratın təyin edilməsi] hüququ əsaslarına zidd olduğunu uca səslə kəndisini demokratiya rəisi, füqərəyi-kasibə hamisi göstərmək istəyənlərə eşitdiririz.

4) Bütün demokratiya hüzurunda elan edirik ki, biz türk fəhlələri nəinki böylə tətillərə iştirak etməyirik, nəinki yoldaşlarımızı da böylə hərəkətlərdən vaz keçməyə dəvət edirik, hətta bunu da ümumə bildiririk ki:

Biz fəhlələr dəxi öz işimizi anlamışız və bundan böylə hər macərapərəstlər bizi aldadaraq istədikləri tərəfə çəkə bilməzlər. Biz türk fəhlələri böylə mübarizlərə bildiririk ki, hökumət və Parlamanımıza inanır, etimad edir, bütün vətən və millətimizin müqəddəratını ancaq və ancaq öz hökumətimizə tapşıraraq, onu var qüvvəmizlə və son nəfəsimizədək müdafiə edəcəyiz və hər dəqiqə vətən və millətimizi hanki tərəfdən olur-olsun təhdid edən qüvvəyə qarşı sinəmizi gərəkək vü-cudumuzu vətənə sipər etməyə hazırız.

TƏTİLİ-ÜMUMİ

Məlum olduğu üzrə, Bakıdakı qeyri-müsəlman əməlləri konfransının binagüzarlığı [sərəncamı] ilə tətili-ümumi elan edilmiş və ümum əməllər Azərbaycan Hökumət və Cümhuriyyəti ilə və həmçinin İngiltərə Komandanlığı ilə amansız mübarizəyə dəvət edilmişdir. Konfransın qərarına görə dəmiryol, elektrik, gəmilər hərəkəti və qeyriləri dəxi tətil halında elan edilmişlərdir. Tətil dünən saat 10 radələrində ümumi qudok (fit) çalınmaqla başlanmışdır. Müsəlman əməlləri həmin tətilə iştirak etməyib, işlərində davam edirdilər. Böylə ki, Binəqədi, Suraxanı, Bibiheybət və ələlümüm müsəlmanlar olan mədənlər həman öz işlərində davam etməkdədirlər. Müsəlman

əməllərini bir çox vasitələrlə aldatmaq istəmişlərsə də, onlar həqiqəti-halı düşünüb, etina etməmişlərdir. Şəhərdə hökumətin binagüzarlığı ilə ümum içkixanalar qapanıb möhürlənmişlərdir. Hökumət və İngiltərə Komandanlığının əmri ilə şəhərin bir çox şübhəli yerlərində təftişat və tövqifat [həbslər] icra edilmişdir. Əhval hələ kəskin deyildir. Şəhərdə sükut və asayiş bərpa olub, mühafiz və qarovul dəstələri gəzməklə bərabər, polis nəfəratının [nəfərlərinin] miqdarı artırılaraq fəvqəladə tədbirlər itxaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür]. Şəhərin bir çox yerlərində müsəlləh [silahlı] ingilis əsgərləri gəzməkdədir. “Müsəvat” firqəsinin Bakı Komitəsi tərəfindən əhaliyə və əməllərə türk və rus dillərində intibahnamələr [vərəqələr] buraxılıb, tətilin nədən ibarət olduğu haqqında məlumat verilmiş və əməllərə həmin tətilə iştirak etməmələri təklif edilmişdir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Biçeraxov dəstəsi haqqında

Azərbaycan Cümhuriyyəti ərkani-hərb [qəragah] rəisi Bakı qubernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, sabiq Biçeraxov dəstəsinə mənsub olan şəxslərdən Bakı quberniyası dairəsində nə qədər qaldığı və onlarla nə tövr rəftar edildiyi haqqında müfəssəl surətdə məlumat təqdim edilsin. Bununla bərabər, məzkur [adı çəkilən] dəstəyə mütəəlliq [məxsus] olan bəzi əşyanın siyahısı dəxi istənilmişdir.

Türklər buraxdığı malların siyahısı
Bakı qubernatoru Balaxana-Sabunçu

qalabəyisinə [komendantına] müraciətən, həman dairədə türklər buraxdığı əşyanın siyahısını istəmişdir. Həmin əşya cümləsinə ziraət makinaları [kənd təsərrüfatı maşınları] daxil deyildirlər.

Nümayiş

May ayının 1-i, cümə günü, axşam saat 8-də, İkinci Realnı məktəbinin salonunda, Şamaxı yolu “İttihad” məktəbinin (sabiqdə Lalayevin evi) müəllimləri itti-faqi tərəfindən kibar [böyüklər üçün] gecə kurslarının nəfinə [xeyrinə] olaraq nümayiş göstəriləcək. İşbu nümayişdə “İttihad”ın böyük musiqi dəstəsi də iştirak edəcəkdir. Dəvətnamə üçün “İttihad” məktəbində (Qubernski caddə, nömrə 37) Hacı Müəllim cənablarına müraciət etməlidir.

*İttifaqi-mütəəllimini-
mədrəseyi-“İttihad”
[“İttihad” məktəbinin
şagirdlər itti-faqı]*

- Bakıda sükunət edən [yaşayan] Karamrayev hökumət əleyhinə sui-niyyətdə [cinayətdə] bulunmaqda müttəhim edilərək Azərbaycan Cümhuriyyəti torpağından sürgün edilir.

- Aprel ayının 11-indən axırına qədər Bakı qalabəyisinin binagüzarlığı ilə icazəsiz silah, tapança gəzdirməkdə müttəhim edilən bir çox şəxslərdən 24 dənə bəratülqövl [protokol] tərtib edilib qubernatora təqdim edilmişdir.

Tağıyevin ərizəsi

Hacı Zeynalabidin Tağıyev Daxiliyyə nazirinə bir ərizə təqdim edərək, ona məxsus olan bez fabrihasında bəzi mü-

fəttinlərin [fitnəkarların] hərəkətindən şikayət etmiş və onların tezliklə həman fabrikadan qovulmalarını rica etmişdir. Həman şəxslər neçə gün bundan əqdəm [qabaq] fabrikadan bir araba bez gətirməyə mümaniət [maneçilik] göstərmək üçün əməlləri təhrikə arabaçını döymək istəmişlərdir. Arabaçı bir tövr onların əlindən xilas olmuşdur. Böylə fitnəkar şəxslərin istər hökumət və istərsə iqtisadi və ictimai nöqtəyi-nəzərdən müzirr [zərərli] olduqlarını nəzərə alaraq, Tağıyev onların haqqında lazımı binagüzarlıq edilməsini [lazımı addımlar atılmasını] istəmişdir. Həmin ərizə Bakı qubernatoruna göndərilərək əməl edilməsi tövsiyə edilmişdir.

Hadisat

Birinci Realnı məktəbinin müdiri qubernatora məlum etmişdir ki, məzkur [adı çəkilən] məktəbin binasından sinematoqraf aları [alətləri] və qeyri şeylər oğurlanmışdır. Təhqiqatdan məlum olmuşdur ki, həmin oğru məktəbin içərisindədir. Bədəfkar [canı] kiçik bir elektrik motoru dəxi oğurlamaq istəmişsə də, xidmətçi ona mane olmuşdur. Həmin oğrunun tövqif [həbs] edilməsini müdir qubernatordan rica etmişdir.

Fəhlə həyatı

Cümə günü, may ayının 2-sində, Bakı konsulu cənab Səidülvüzə həzrətləri, Ramazan xan[in] fəqərəyi-kasibə qardaşlarımızı eylədiyi zülümləri təftiş etməyə Sabunçu “Təməddün” məktəbinə təşrif gətirmişlərdir. Səidülvüzə cənabları Ramazan xanın zülümlərini təhqiq edib gördü ki, həqiqətən Ramazan xandan ra-

zı olan yoxdur. Səidülüzərə həzrətləri ayağa durub dedi ki:

“Həzərət, mən bu gün burada Ramazan xandan razı adam görməyirəm. Mənim üçün təvafüt etməz. Əgər qaradaşım olsa da, mən heç vaxt razı olmaram ki, füqərə camaata zülüm etsinlər. Mən Ramazan xanı üç günə kimi ta fərraşına qədər buradan əzl edib [qovub], özgə nümayəndə göndərəcəyəm.”

Xülasə, camaat öz şikayətlərini Səidülüzərə cənablarına ərz edirdilər. Bu əsnada möhtərəm “Ədalət” firqəsinə mənsub olan Kamran Ağazadə söz alıb, nitqə başlayıb, camaata xitabən söylədi:

“Camaat, bizə lazımdır ki, bir təşkilat düzəldək, “Təməddün” məktəbini idarə etsin. Amma hökumət işinə müdaxilə etməyək. Hökumət öz yerində, camaat da öz yerində.”

Ondan sonra söz verildi möhtərəm “Müsavat” firqəsinin təbliğət və təşkilatçısı Yunis Rəfizadə cənablarına. Ayağa durub dedi ki:

“Əgər hökumət işinə qarışmaması yaxşı deyil, siz nədən ötrü konsul cənablarının avtomobilini əlindən alıb ümum iraniyanın [bütün iranlıların] 6 min illik fəxri olan şirü-xurşid nişanəsini qazdınız. Ar olsun sizə! Utanmayıb genə camaat içinə çıxıb, camaatın arasına nifaq salmaq istəyirsiniz. Bu qədər camaatın şikayətlərini görə-görə istəyirsiniz ki, Ramazan xan kimi bir zalım, füqəranın qanını az sorub, genə sorsun.”

Yunis Rəfizadə cənablarının bu sözləri Ağazadəni sükuta məcbur edib, camaatın alqışına nail oldu. Sonra məclis bu qərara gəldi:

1) Ramazan xanı tamam-kamal fərraşına kimi üç günəncən əzl edib bir ayrı nü-

mayəndə göndərmək.

2) Təzə nümayəndənin yanında həmişə gözətçi qoymaq ki, füqərə camaatı soymasın.

3) Neçə nəfər seçilib ki, bir neçə günə kimi alınan cərimələri və xalça-palazları Ramazan xandan alıb sahiblərinə qaytarsın.

4) “Təməddün” məktəbinin əşyalarını alıb yerinə qoymaq.

5) Məktəbin nə qədər Ramazan xanın öhdəsində olan varidatını alıb camaat tərəfindən intixab olunan [seçilən] Hacı Qasım Həsənova tapşırmaq.

Camaat tərəfindən intixab olan heyət əzalarının [üzvlərinin] adları budur:

- 1) Rza Əmioğlu Həsənelizadə;
- 2) Hacı Rəzzaq Yəhyazadə;
- 3) Məşhədi Fəzləli Ağayev;
- 4) Qasım Məhəmməd həsənzadə;
- 5) Mirnəsir Mikayılzadə;
- 6) Nüsrət bəy Nəsirbəyzadə;
- 7) Rzaqulu bəy Səmədbəyzadə;
- 8) Məşhədi Əsəd Məhəmmədcəfərzadə;
- 9) Məşhədi Abbas Məhəmmədtəğizadə;
- 10) Usta Rəhman Qənbərəlizadə;
- 11) Sadiq İsmayılzadə;
- 12) Kərbəlayi Hüseyn Abdullazadə;
- 13) Şəfi bəy Rəsulzadə.

Sədr: Sadiq İsmayılzadə

Katib: Usta Rəhman Qənbərəlizadə
Heyəti-idareyi-“Təməddün”

AZƏRBAYCANDA

Salyandan

Bihəmdülillah [Allaha şükür olsun], eyni zamanda Azərbaycan Hökumətinin sa-

yəsində məktəblərdə türk lisanında tədarüs [yazıb-oxumaq] parlaq bir surətdə davam edir və hakəza [beləliklə] camaat da məktəbə az da olsa bir rəğbət göstərir... Və mütəəllimləri [şagirdləri] də təhsili-elmə rağib edən [rəğbətəndirən] kimlər olmalıdır? Əlbəttə, ümum müəllim və müəllimə cənabları. Zira hər məmləkətin məxrubəliyi [xaraba qalması] cəhldən və abadlığı elmin intişarından [yayılməsindən] nəşidir [irəli gəlir]. Hər büqənin [ölkənin] məsum balaları cəhalət narında [odunda, alovunda] yanması ol camaatın rüəsalarının [başçıların] böyük günahlarından məhsub olmazmı [sayılmazmı]?

Necə ki, bir qaç sənə bundan əvvəl Salyan cənbində [tərəflərində] vaqə Arbatan qəryəsinin [kəndinin] camaatının elmə kəmrəğbətliliyindən [rəğbət göstərməməsindən] məsum balalar başıaçıq, ayaqyalın küçələrdə və məzbələlərdə [zibilliklərdə] dolanırdılar.

O axır zamanda, 1918[-ci] ilin oktyabr ayında Arbatan qəryəsində hökumət məktəbinə müəllim təyin olunub, kəndə varid olduqda [gedib çatdıqda], yüzbaşı cənabından məktəb barəsində məlumat sorub, kafi cavab almamağından maəda [əlavə], əsla müəllim cənablarına məhəlgüzar olmayıb [məhəl qoymayıb], hətta yalan vədələrlə təqribən 15 gün məktəbin güşadını [açılışını] təxirə saldı. Müəllim cənabları isə naçar qaluban kənd rüəsalarından məhsub [sayılan] Məşhədi İbad Hacı Səməd oğlu cənablarına müraciət edib, məktəb barəsində istimdad [kömək] dilədi və hakəza [beləliklə], müşarünileyh [adı çəkilən] cənabları var hümməti ilə sayı olub [səy göstərib] və müəllim cənabları təcil üzrə [tələsik olduğu üçün] məktəbin əşyalarını Salyan şəhə-

rində bulunan ünəs [qız] məktəbindən təhvil alıb, çox zamandan bəri qapanmış məktəbi (elm evini) açıb küçələrdə avara dolanan islam çocuqlarını məktəbə toplayıb və işbu tarixə kimi şu məktəbdə təlim və tərbiyə davam edibən və getdikcə də mütəəllimlərin sanı artmaqdadır.

Hər məkanda yaşasın millətprərəst qardaşlar, o cümlədən, cənabi-möhtərəm Məşhədi İbad Hacı Səməd oğlu! Ümid ki, Allahın hövl-qüvvəsi [gücü və qüvvəsi] ilə məzkur [adı çəkilən] möhtərəm vücud məktəb barəsində dəxi də parlaq surətdə sayı olub, məsum balaları özünə həmişə duagu [duaçı] edər. Şeyx Sədi nə xoş buyurmuş:

Nuşirəvan nəmürd ki nami-niku güzəşt.

Müəllim Əliqulu Axundzadə

Qazıların şikayəti

Bakı quberniyasının bəzi uyezd [qəza] qazıları tərəfindən qubernatora ərizələr təqdimlə polis nəfəratından şikayət edilir ki, onlar qazıların əmrlərinə itaət etməyirlər. Buna binaən [buna əsasən], qubernator təmimnamə [direktiv] ilə uyezd naçalniklər[in]ə və Balaxana-Sabunçu qalabəyisinə [komendantına] müraciətən, polis məmurlarının qazıların hər bir əmrinə itaət və onların binagüzarlığına [sərəncamlarına] öz vaxtında əməl etmələrini tələb etmişdir.

Məhbuslara dair

Quba uyezd naçalniki qubernatora müraciətən, Quba uyezdində dərdəst edilmiş [ələ keçirilmiş] olan məhbusları Bakıya gətirmək üçün iki həftədə bir dəfə yatab təyin edilməsi qərardad edilsin.

ERMƏNİSTANDA

- Tiflisdə alınan məlumatla nəzərən, Naxçıvan qəzasının erməni qitəti [hərbi hissələri] tərəfindən işğal ediləcəyi gözlənilir.

- İrəvandan “Aşxatavor” qəzetəsinə xəbər verilir ki, guya türklər Vanı təxliyə edirmişlər. Oradan bütün qoşunlarını çəkərək deyirlər ki, guya Van vilayəti ermənilərə keçir. Hər kəs erməni hökmranlığında yaşamaq istəməyirsə, oradan çıxıb gələ bilər.

- Ermənistan Hərbiyyə naziri Dro Türkiyə ermənilərinə, afserlərinə [zabitlərinə], feldfebellərinə, rota komandanlarına müraciətlə onlara təklif edir ki, yeni erməni könüllü dəstəsinə yazılınsınlar. 30 yaşınadək cavan ermənilər qulluğa qəbul edilirlər.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Bir izah

Cənab müdiri-möhtərəm! İşbu neçə sətir yazımızı islamiyyət naminə mübarək olan “Azərbaycan” qəzetəsinin bir guşəsində dərc etməyinizi rica edirəm.

Möhtərəm “Al bayraq” qəzetəsinin 26 aprel, sayı 14-də çıxan nüsxəsini oxuyarkən nəzərimizi cəlb edən bir məqaləyə təsadüf etdik. “İran fəqərəsi” ismi ilə məqalə yazan cənabları bir çox sözlərdən sonra yazır ki:

“Sabunçuda vaqə “Təməddün” mədrəsəsində əvvəla rəcəb 3-də və dübarə rəcəb 10-da iclası xatirinə salıb yazır. Möhtərəm “Azərbaycan” qəzetəsinin 154-

cü nömrəsində yazılan elan məclisi-mü-nəqiddə [baş tutmuş məclisdə] olan müzakirətə zidd və müğayir ədd [hesab] olunsu gərəkdir.”

Əvvəla həmin məclislərdən ikisində də danışılan sözlər cənab Sabunçu naibi Ramazan xanın zülmündən və “Təməddün” məktəbinin xarabazara dönməyindən bəhs olunub və elan da bu günə [bu cür] verilib.

2) Həmin cənab yazır ki, bir neçə ay bundan qabaq həzaran [minlərlə] iltimas və xahişləri ilə Sabunçuya bir nəfər konsul cənablarının tərəfindən bir nəfər naib lüzum olmağını göstərən ağalar öz keyfəmayəşaları ilə [öz keflərinə görə, özləri istədiyi kimi] olmamaq səbəbi ilə dübarə söyləndilər.

Əvvəla, cənab “İran fəqərəsi” adında məqalə yazan cənablarına məlum olsun ki, neçə ay bundan qabaq həzaran iltimas və xahiş ilə düzdür biz Sabunçuya konsul cənablarından naib istədik. Fəqət, cənab konsul göndərən naib ki, ibarət olsun Ramazan xandan, bizim istədiyimiz hüriyyətpərvər, insanpərvər və İran fəqərəyi-kasibəsinin hüququnu müdafiə edən olmadığından və zülmünün şiddətindən tənqə gəlib o cənabı buradan rədd etməyə söyləndik və sizə də çox təşəkkür edirik ki, siz cənablar hərçənd ki, şəxsi qərəzlə bizləri tənqidə qalxmırsınız, fəqət sizin şəxsi qərəzi olan tənqidinizin üzərində bir balaca dayanalım. Siz özünüz iqrar edirsiniz ki, guya ki, ağaların keyfəmayəşaları xatirləri olmamaq səbəbi ilə dübarə söyləndilər. Əvət, bizi söyləndirən həman yuxarıda zikr olunan səbəblərdir, nəinki keyfəmayəşə!

- 2 -

Müdiri-möhtərəm! Təvəqqe olunur işbu iki fəqərəni [əhvalatı] qəzetənin bir guşəsində dərc edəsiniz:

1) Sabiqdə, yəni Mart hadisəsindən əqdəm [qabaq] əməlimizdə [arzumuzda] olan köhnə tamojna [gömrükxana] həyətinin cənbində [yanında] vaqə olan məscidin alınması, şimdiki cavan Azərbaycan hökuməti-cəlliləmiz [uca hökumətimiz] vaxtında əlimizə keçmişdir. Böylə ki, məhəlli-məzkurda [deyilən yerdə] vaqə illərdən bəri xarici təərrüzündə bulunan məscidimiz xüsusunda Maliyyə Nəzarətindən göndərilmiş təliqəyə binaən [rəsmi məktuba əsasən], bir neçə gün bundan əqdəm tamojna rəisindən məscidi təhvil almaq üçün Bakı qəzavətxanasına [qazılıq idarəsinə] 1278 nömrəli bir məktub gəlmişdi. Bakı qazısı cənabları dəxi təhvil almaq üçün kəndi katibi Həsən ağa Yusifxanlını vəkil edərək göndərmişdi. Mu-maileyh [deyilən şəxs] gedib tamojna rəisindən məscidi təhvil alıbdır. Lakin məscidin həyətinə tamojna məmurlarının bir qədər mənqulə [daşınan] əşyaları olduğu üçün tamojna rəisi həmin may ayının 8-inci günü həyəti və məscidin odalarını xali edərək [boşaldaraq] məscidi müstəqil bir surətdə təhvil verəcəkdir. Buna binaən məscidi təhvil alan günü camaatdan savaba nail olmaq istəyən zəvat [şəxslər] isbatı-vücut [iştirak] edə bilirlər və bundan əlavə məhəllə müsəlmanlarına vacibdir ki, o məscidə layiq tənzi-fat [təmizlik] və ehtiramı müraat edərək [yerinə yetirərək], qürbətən illəllah [Allah xatirinə] onun təmiri xüsusunda bəzli-hümmət etsinlər [hümmət sərf etsinlər].

3) Cənab məqalə sahibi! Həmin ikinci məclis də üç-dörd nəfər rəyasət iddiasına düşmüş ağalardan ibarət olmayıb, bəlkə qanun üzrə hər 50 adama bir nəfər seçilmiş İran fəqərəyi-kasibəsi tərəfindən göndərilən 400-dən ziyadə vəkil-lər idi.

4) Siz “rəsmi bir məclisin iniqadına müntəzir olaraq [baş tutmasını gözləyə-rək]” deyə xətm-kəlam edirsiniz?

Sizin buyurduğunuz ikinci bir rəsmi məclis rəcəb ayının 10-unda iniqad olundu və necə də ki, özünüzə məqalənin baş sətirində cavab verirsiniz.

Cənab məqalə sahibi! Əvvəla, siz bilin ki, rəyasət sevdasına düşən cənablar fəqərəyi-kasibə[yə] xitabən söylədiyi nitqlərində duyurdular ki, fəqərəyi-kasibə təzkərəyə pul verməsinlər. Amma nədənsə rəyasətə keçən kimi camaatı soy-mağa başlayıb və konsul cənablarının avtomobilini xarici qüvvəsinə istinad edib zəbt etdilər və həmin xarici qüvvəyə xoş gəlməkdən ötrü ümum iraniyanın 6 min illik fəxri olan şirü xurşid nişanəsini qazdılar. Hərgah biz də rəyasət-tələb olsaydıq o cənablar kimi biz də fəqərəyi-kasibəni iğva edib [aldadıb, yoldan çıxarıb], ikinci bir xarici qüvvəyə isnad edib konsulun avtomobilini də zəbt edib, şirü xurşidi də avtomobilin üzərindən qazıyadıq.

Şu izahımıza xətm-kəlam olmaq üzrə o cənabdan sual edirik ki, nə üçün imzasını gizləmək surəti ilə bizi tənqid etmişdir? “İran fəqərəyi-kasibəsi” adı ilə iranlıların həqiqi fəqərəyi-kasibəsinə qarşı müamələdə bulduğunuz [hərəkət etdiyinizi] bilirmisiniz!

*Sabunçu “Təməddün”
heyəti-idarəsi tərəfindən*

Bəli, sənəldən bəri həbsdə qalmış o məkani-müqəddəsini şimdi Azərbaycan müsəlman hökuməti-cəlləsi [uca hökuməti] tərəfindən azad edilməsini nəzərə alaraq, hökumətimizin əbədi olaraq istiqlalını və ricali-hökumətinin izdiyadi-şövkətini [hökumət adamlarımızın şan-şöh-rətinin artmasını] Haq-taala həzrətlərindən ərz və niyaz edirəm. Amin ya rəbbülaləmin.

2) Ümuri-Xeyriyyə [Sosial Təminat] naziri həzrətlərindən Məşixət idareyi-cəlləsi [uca Şeyxülislamıq İdarəsi] təvəssütü [vasitəsi] ilə fəqərə kəfn-dəfni üçün 5 min manat bir məbləğ Bakı qəzavətxanasına tərsil olunmuşdu [göndərilmişdi]. Həman məbləğ təliqədə göstərilmiş maddələrə tibqən [müvafiq olaraq] fəqərə dəfn-kəfninə sərf olunub, məsarifin ünvanları, adresləri, şəhadətnamələri ilə məa [birgə] Daireyi-Məşixətə [Şeyxülislamıq İdarəsinə] pişnihad [təqdim] olundu.

*Qəzavətxana katibi:
Həsən ağa Yusifxanlı*

BƏYANİ-TƏŞƏKKÜR

Müdiri-möhtərəm! Aşağıda yazılan bir neçə sətir sözə möhtərəm qəzetənizdə yer verilməsini rica edərəm.

Ağdaş Qaçqınlara Yardım Cəmiyyəti tərəfindən 13 aprelə “Axsam səbri xeyir olar” və “Dursunəli [və] Ballıbadı” komediyaları mövqeyi-tamaşaya qoyuldu. Bilet satışından 7.445 manat, fəxri biletlərdən aşağıda əsamisi [adları] göstərilən vəch üzrə 1.400 manat, cəmə 8.845 manat mədaxil olmuşdur. Bundan məsa-

rif olaraq cəmiyyətin 5 nömrəli bəratülqövlü [protokolu] üzrə 905 manat çıxılıb, əlbaqi [yerdə qalan] 7.940 manat cəmiyyət xəzinədarına təhvil verilmişdir. Fəxri bilet alan zəvatlar əsamisi [şəxslərin adları]:

- 1) Qəza müdiri Məhəmməd bəy - 300 manat;
- 2) Yusif bəy Məlikov - 200 manat;
- 3) Həmid bəy Nəzirov - 200 manat;
- 4) Məcid Vahidov - 200 manat;
- 5) Çərkəz bəy Nəbibəyov - 100 manat;
- 6) Hacıağa Əliabbasov - 100 manat;
- 7) İsmayıl Hacı Əziz oğlu - 100 manat;
- 8) Rəsul Hacı Əhməd oğlu - 100 manat;
- 9) Balaoğlan Muqumov - 100 manat.

Bilet satışı komitəsində fəaliyyət göstərən bazar müdiri Abuzər bəy Məlikova, Həmid Hacıabbasquluzadəyə, Yusif ağa Salehova və öz xariqə sənətləri ilə Ağdaş camaatını heyran buraxan həvəskərlərimizə və öz milli ruhları ilə məşhur olan Ağdaş camaatına cəmiyyət naminə təşəkkür edirəm.

*Cəmiyyət rəisi:
Qasım Qasımov*

İDARƏDƏN CAVAB

Ağdaşda M. Əfəndizadə əfəndiyə: Zətinizi tanımadığımız üçün məqalənizi Parlaman əzalarından [üzvlərindən] Ağdaş məbusu [Əfəndizadə] Muxtar əfəndiyə verdik ki, yazdıqlarınız xüsusunda hökumət nəzdində təhqiqatda bulunsunlar.

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

8057

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Arvad diş həkimləri Z. A. Şextər və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi.

Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Diş həkimi Altmanın müalicəxanası

Şamaxinski küçə nömrə 20, 2[-ci] paralelni küçənin küncündə aptek ilə rubəru [üz-bəüz]. Telefon nömrə 18-73. Dişləri ağrısız çəkir və doldurur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Müsəlman xanımları ayrıca qəbul edir.

5783

Diş həkimi S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Arvad diş həkimi M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Elan

Ticarət və Sənəət Nəzarəti bununla elan edir ki, Nəzarət sabiq “Natsional” mehmanxanasındadır (Olqinski və Lalayevski küçələrin küncündə).

Nazir qəbul edir: seçənbə [çərşənbə axşamı], çaharşənbə [çərşənbə] və şənbə günləri saat 11-dən 2-yədək. Telefon nömrə 40-35. Müavini-nazir hər gün saat 11-dən 2-yədək. Telefon nömrə 51-35. Müdir isə hər gün saat 11-dən 1-ədək. Telefon nömrə 40-00.

Dəftərxana müdiri (imza)
T-120

Elan

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti tərəfindən elan olunur ki, Azərbaycan Cümhuriyyəti daxilindən əcnəbi məmləkətdən göndərilən malları Gürcüstana istər yük, istər baqaj qaydası ilə göndərmək istəyən şəxslər ixtilaf çıxmasın deyər göndərilən malların əcnəbi məmləkətin hansı məntəqəsindən göndərilməsi və yüklərin Azərbaycan daxilindən Gürcüstanın müəyyən məntəqəsinə gedəcəyi haqqındakı sənədi (dokumenti) Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarətinə təqdim etməlidirlər. Bu məsələlər rəsmi olmalıdırlar. Belə ki, məhəlli [yerli] gömrükxanadan, konsulxanalardan, məhəlli rəsmi müəssisələrdən və şəxslərdən, həmçinin nəqliyyat müəssisələrindən alınmalıdır. Ancaq bu cür sənədlər mövcubincə [əsasında] Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti malların göndərilməsinə icazə vəsiqəsi verəcəkdir.

Nəzarət müdiri: Makinski

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Türk Ədəmi-Mərkəziyyət
“Müsavat” firqəsi tərəfindən**

səh. 111. “Kollektivin mühüm və ekono-
miçeski maddələri...”: kollektiv müqavilə
nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 114. “Avam Kamerası”: ikipalatalı
Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan
İcmalar Palatası nəzərdə tutulur.

“Arnold Boldvinq”: çox güman ki, 1917-
1921-ci illərdə Britaniya Dövlət Xəzinəsinin
Maliyyə katibi vəzifəsini tutan Stenli Boldvin
[Stanley Baldwin] olmalı idi.

“erməni qırğınında iştirak edən şəxslər
tövqif edilmişlərdir”: Birinci Dünya müharibə-
sində ermənilərin Osmanlı dövlətinə xəya-
nətinin mənfə təsirini məhdudlaşdırmaq
məqsədi ilə bəzi ermənilər təhcir edilmiş,
yəni köçürülmüşdür. Dövrün siyasi xadimlə-
rindən bəziləri, müharibədən sonra Antanta
dövlətlərinin təzyiqi altında, “erməni qırğı-
nında iştirak etmək” iddiası ilə həbs edil-
mişdir. Bütün arxiv materialları, ermənilərin
və qərbli havadarlarının iddia etdikləri kimi
“erməni qırğını” olmadığını təsdiqləmək-
dədir.

səh. 115. “Volf bürosu”: (yaxud Volf
Agentliyi) [Wolffs Telegraphisches Bureau]:
Alman jurnalisti Bernhard Volfun 1849-cu
ildə təsis etdiyi xəbər agentliyi.

“Hofman hökuməti”: 1919-cu ilin mar-
tından 1920-ci ilin martına qədər Bava-
riyanın Baş naziri olan İohan Hofmanın
başçılıq etdiyi hökumət nəzərdə tutulur.
Qəzetdə “Hofman” yerinə “Homman”
getmişdir.

Nəzarətlərdə

səh. 117. “Gimnaziçeski”: Bakıda, indiki
Tolstoy küçəsi.

“Stanislawski”: Bakıda, indiki Azadlıq
küçəsi.

səh. 118. “Baş Fabrika müfəttişi”: Sənaye
müəssisələrində əmək şəraitinə nəzarət
edən dövlət qurumu Fabrik Müfəttişliyinin
baş müfəttişi.

Yüz qırx yeddi yetim

səh. 118. “Yetimlər yurdu barəsində
Əfəndiyev cənabının “Azərbaycan” (rusca)
qəzetəsindəki şikayətini”: “Бакинский му-
сульманский дѣтский приютъ” (“Bakı
müsəlman uşaq sığınacağı”) adlı bu yazı
rusca “Azərbaycan” qəzetinin 4 may 1919-cu
il tarixli 91-ci nömrəsində “A.-b. Əfəndiyev”
imzası ilə çap edilmişdir. Məqalənin müəllifi
çox güman ki, Abdulla bəy Əfəndiyevdir.

“xanım Muxtarov əfəndi”: Murtuza Mux-
tarovun həyat yoldaşı Liza Muxtarova
nəzərdə tutulur.

səh. 119. “sila-yi rəhm”: İslamiyyətdə,
qohumluq əlaqələrini yaşatmaq və qohum-
ların bir-birinə kömək etməsi kimi mənəvi-
əxlaqi borcu ifadə edən termin.

“Azərbaycan” mürəttibləri

səh. 119. “Seşənbə günü, mayıs ayının 5-
ində”: burada ayın tarixi ilə həftənin günü
arasında uyğunsuzluq var; 5 may 1919-cu il
düşənbə [bazar ertəsi], 6 may seçənbə [çər-
şənbə axşamı] gününə uyğundur.

Bakı xəbərləri

səh.121. “Qubernski caddə”: Bakıda, in-
diki Nizami küçəsi.

“Karamrayev”: güman ki, Kara-Murzayev
olmalıdır.

səh. 122. “Ədalət”: Bakıda iranlı müha-
cirlər tərəfindən qurulmuş partiya. 1916-
1920-ci illərdə fəaliyyət göstərmişdir.

“şirü-xurşid nişanəsi”: İranın simvolu
olan şir və günəş.

Azərbaycanda

səh. 123. “Nuşirəvan nəmürd ki nami-

niku güzəşt”: “Nuşirəvan [ona görə] ölməyib
ki, yaxşı ad qoyub [gedib].” (farsca)

Ermənistanda

səh. 124. “feldfebel”: kiçik zabıt heyətinə
məxsus bir hərbi rütbə.

İdarəyə məktub

səh. 124. “rəcəb 3-də və dübarə rəcəb
10-da”: burada tarixlər hicri təqvimlə gös-
tərilmişdir; miladi tarixlə 1919-cu ilin 4 və 11
aprel günlərinə uyğundur.

“məclisi-mün’əqiddə”: qəzetdə təhrif
edilmişdir.

Bəyani-təşəkkür

səh. 126. “Axşam səbri xeyir olar”; “Dur-
sunəli və Ballıbadı”: söhbət Sultanməcid
Qənzadənin əsərlərindən gedir.

Elan

səh. 128. “Azərbaycan Cümhuriyyəti
daxilindən əcnəbi məmləkətdən göndərilən
malları”: burada, xarici ölkədən göndərilən
və Azərbaycandan tranzit qaydası ilə keçən
mallar nəzərdə tutulur.